

College voor Toetsen en Examen

VAKINFORMATIE
STAATSEXAMEN 2026

VERSIE: 1 APRIL 2025

MAATSCHAPPIJKUNDE VMBO GL-TL

Inhoud

1. Inleidende opmerkingen	3
2. Examenprogramma	4
3. Centraal examen	4
4. College-examen	5
5. Berekening eindcijfer	5

BIJLAGE 1	
BESCHRIJVING EXAMENSTOF	6

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

Je gaat het staatsexamen vo doen. Dit informatieblad is bedoeld om je goed te kunnen voorbereiden op dit examen. Het examen bestaat uit verschillende onderdelen. Bij een aantal vakken moet je van tevoren iets maken en inleveren. Lees deze vakinformatie goed door en zorg dat je alles op tijd hebt geleerd en, zo nodig, gemaakt en ingeleverd.

**Veel succes
met je
examen!**

1. Inleidende opmerkingen

- Het staatsexamen maatschappijkunde vmbo GL-TL bestaat uit een centraal examen (paragraaf 3) en een mondeling college-examen (paragraaf 4).
- In het document ‘Toegestane hulpmiddelen’ (onder [‘Vakinformatie voor het staatsexamen’](#) op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor de college-examens staat op [Oefenen voor het staatsexamen vo](#). Op Examenblad.nl staat bij [Veelgestelde vragen](#) onder het kopje ‘Voorbereiding’ waar je oefenmateriaal voor de centraal examens kunt vinden

2. Examenprogramma

In [Bijlage 1](#) staat een beschrijving van de examenstof.

In onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk examen de vaardigheden en kennis getoetst kunnen worden.

Tabel 1 verdeling van de vaardigheden en kennis over de verschillende examens

exameneenheden maatschappijkunde GL-TL	centraal examen	mondeling college-examen
basisvaardigheden	nee	ja
leervaardigheden in het vak maatschappijkunde	ja	ja
politiek en beleid	ja	nee
mens en werk	nee	ja
de multiculturele samenleving	nee	ja
massamedia	nee	ja
criminaliteit en rechtsstaat	ja	nee
analyse maatschappelijk vraagstuk	ja	ja
vaardigheden in samenhang	ja	ja

3. Centraal examen

Het centraal examen is een schriftelijk examen. Het gaat over de aangegeven exameneenheden (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)).

Opdracht: schriftelijk beantwoorden van vragen

Tijdsduur: 120 minuten

4. College-examen

4.1 MONDELING COLLEGE-EXAMEN

Het mondeling college-examen gaat over de aangegeven exameneenheden (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)).

Bij het mondeling college-examen worden in elk geval de drie exameneenheden Mens en werk, Massamedia en Multiculturele samenleving getoetst.

Opdracht: beantwoorden van vragen

Tijdsduur: 25 minuten

Op de site van DUO bij het kopje 'Wat zijn staatsexamens?' staan [informatiefilmpjes](#) waarin getoond wordt hoe een mondeling college-examen kan verlopen.

5. Berekening eindcijfer

Het eindcijfer is het gemiddelde van het cijfer voor het centraal examen en het cijfer voor het college-examen.

Eindcijfer: (cijfer centraal examen + cijfer college-examen) gedeeld door 2, afgerond op een heel getal.

BIJLAGE 1

BESCHRIJVING EXAMENSTOF

Leervaardigheden in het vak maatschappijkunde

Je kunt strategische vaardigheden toepassen die bijdragen tot:

- ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken verschillende typen vragen herkennen en zo zelfstandig mogelijk formuleren
- bij gegeven of zelf geformuleerde vragen informatie verwerven en daarbij gebruik maken van verschillende informatiebronnen
- aangereikte informatie over maatschappelijke verschijnselen/ vraagstukken verwerken en interpreteren op basis van vakinhoudelijke kennis
- de principes en procedures die horen bij de benaderingswijze van het vak maatschappijkunde herkennen in informatiebronnen over een maatschappelijk vraagstuk, of toepassen op een maatschappelijk vraagstuk
- een standpunt innemen met betrekking tot een concreet maatschappelijk vraagstuk en hier argumenten voor geven.

Politiek en beleid

Je kunt:

- Nederland typeren als een parlementaire democratie in een rechtsstaat en als een constitutionele monarchie
- uitleggen op welke wijze overheidsbeleid tot stand komt, de invloed van de Europese Unie daarin aangeven/ herkennen, en noemen/herkennen hoe Europese besluiten tot stand komen
- mogelijkheden beschrijven die individuele burgers en belangen- of pressiegroepen hebben om de politieke besluitvorming te beïnvloeden
- van politieke partijen en stromingen standpunten en de uitgangspunten herkennen, noemen en verklaren.

Criminaliteit en rechtsstaat

Je kunt:

- de aard, ontwikkeling en omvang van criminaliteit als maatschappelijk probleem herkennen en beschrijven
- principes van de rechtsstaat herkennen in het straf- en procesrecht
- oorzaken van criminaliteit herkennen en beschrijven
- de rol van overheidsorganen ter bestrijding van criminaliteit aangeven, verschillende beleidsmaatregelen en kenmerkende visies van politieke stromingen onderscheiden, en effectiviteit en wenselijkheid van beleidsmaatregelen beoordelen
- de doelen van straffen en maatregelen onderscheiden.

Analyse maatschappelijk vraagstuk

Je kunt een maatschappelijk vraagstuk gerelateerd aan de exameneenheden analyseren door verbanden tussen de thema's uit de eindtermen te leggen en door de benaderingswijze van maatschappijkunde erop toe te passen.

Vaardigheden in samenhang

Je kunt de vaardigheden uit het kerndeel in samenhang toepassen.

Een uitgebreide beschrijving van bovenstaande exameneenheden vind je in de [syllabus maatschappijkunde vmbo 2026](#) op [Examenblad.nl](#).

Beschrijving van de exameneenheden die wel in het mondeling college-examen aan de orde kunnen komen, maar niet in het centraal examen.

- Mens en werk
- De multiculturele samenleving
- Massamedia

Mens en werk

Je kunt:

1. de maatschappelijke functies en waardering van arbeid herkennen en beschrijven.
In dat verband kun je:
 - functies en betekenissen die betaalde en onbetaalde arbeid kunnen hebben voor individuen en voor de samenleving, noemen/verklaren,
 - factoren herkennen, die bepalen waarom de verschillende soorten werk verschillend worden gewaardeerd en beloond,
2. factoren noemen en herkennen, die van invloed kunnen zijn op de cultuur van een bedrijf.
In dat verband kun je:
 - aspecten van een bedrijfscultuur noemen,
 - verschillende sociale rollen binnen werksituaties herkennen,
 - verschillende stijlen van leiderschap in bedrijfsorganisaties herkennen,
 - een standpunt bepalen ten aanzien van ethische codes of principes binnen het beroepenveld zorg en welzijn,
3. de rol van de overheid op het gebied van arbeid en de problematiek van de verzorgingsstaat herkennen en beschrijven.
In dat verband kun je:
 - uitleggen wat wordt bedoeld met een verzorgingsstaat en oorzaken noemen waardoor deze ter discussie is komen te staan,
 - voorbeelden noemen van overheidsregels op het gebied van arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en medezeggenschap,
 - voorbeelden noemen van sociale verzekeringen en sociale voorzieningen en voor een gegeven eenvoudige situatie aangeven op welke uitkering burgers aanspraak kunnen maken,
4. de gevolgen van arbeidsverdeling herkennen en beschrijven.
In dat verband kun je:
 - het verschijnsel maatschappelijke arbeidsverdeling noemen en herkennen,
 - herkennen/uitleggen welke invloed maatschappelijke arbeidsverdeling heeft op de sociale ongelijkheid in de samenleving,

5. een beschrijving geven van de arbeidsverhoudingen in Nederland.

In dat verband kun je:

- binnen de Nederlandse arbeidsverhoudingen verschillende belangen en belangenorganisaties herkennen en aangeven welke middelen er zijn om voor belangen op te komen in overleg- en conflictsituaties,
6. oorzaken en gevolgen van veranderingen op de arbeidsmarkt noemen/verklaren.
In dat verband kun je:
 - oorzaken noemen van werkloosheid en mogelijke gevolgen van werkloosheid herkennen/beschrijven voor een individu en voor de samenleving,
 - uitleggen welke gevolgen mechanisering, automatisering en informatisering hebben voor de werkgelegenheid en voor de inhoud en kwaliteit van het werk,
 - de relatief slechte positie verklaren van enkele groepen op de arbeidsmarkt en maatregelen noemen ter verbetering van hun positie op de arbeidsmarkt,
 - voorbeelden noemen van flexibilisering van arbeid en aangeven voor welke groeperingen in de samenleving deze flexibilisering gunstig of ongunstig is,
 - enkele overheidsmaatregelen ter bevordering van werkgelegenheid noemen en uitleggen waarom deze effectief kunnen zijn.

De multiculturele samenleving

Je kunt:

1. Nederland typeren als multiculturele samenleving.
In dat verband kun je:
 - voorbeelden noemen van in het recente verleden naar Nederland gekomen groepen migranten en verschillen beschrijven in het proces van inpassing in de Nederlandse samenleving bij de verschillende groepen migranten,
 - van de grootste groepen inwoners met een migratieachtergrond binnen de Nederlandse samenleving globaal de omvang aangeven en de motieven noemen voor hunkomst naar Nederland,
 - sociale en politieke problemen die samenhangen met het multiculturele karakter van de samenleving, herkennen en beschrijven,

2. het overheidsbeleid ten aanzien van migratie en maatschappelijke positie van inwoners met een migratieachtergrond herkennen en beschrijven en verschillende visies daarop onderscheiden.
In dat verband kun je:
 - uitleggen dat het beleid ten aanzien van inwoners met een migratieachtergrond en vreemdelingen/asielzoekers gebaseerd is op de Grondwet, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en internationale verdragen,
 - de hoofdlijnen van het toelatingsbeleid noemen en argumenten noemen vóór en tegen een meer of minder restrictief (streng) toelatingsbeleid,
 - mogelijkheden noemen ter bevordering van maatschappelijke integratie van groepen inwoners met een migratieachtergrond,
3. de sociaaleconomische positie van groepen inwoners met een migratieachtergrond beschrijven en verklaren.
In dat verband kun je:
 - de positie van groepen inwoners met een migratieachtergrond op de arbeidsmarkt en in het onderwijs noemen/vergelijken met die van groepen inwoners met een Nederlandse achtergrond groepen en uitleggen wat daarvan de achtergronden en oorzaken zijn,
 - voorbeelden geven van mogelijke maatregelen die de overheid zou kunnen nemen om de achterstandspositie van groepen inwoners met een migratieachtergrond op de arbeidsmarkt en in het onderwijs te verbeteren,
4. de culturele differentiatie in Nederland beschrijven en enkele ontwikkelingen daarin noemen.
In dat verband kun je:
 - voorbeelden geven van overeenkomsten en verschillen binnen en tussen de culturen van groepen met een migratieachtergrond en groepen met een Nederlandse achtergrond en in voorbeelden uitleggen welke waarden daaraan ten grondslag liggen,
 - met voorbeelden duidelijk maken dat maatschappelijke groepen die in aanraking komen met elkaars cultuur, elementen van die cultuur overnemen,
 - mogelijke gevolgen voor jongeren met een migratieachtergrond herkennen, die opgroeien in een situatie waarin zij te maken hebben met de invloeden en verwachtingen van verschillende culturen,
5. aangeven op welke wijze men uitingen van vooroordelen en discriminatie tegemoet kan treden vanuit het beginsel van gelijkwaardigheid en respect.
In dat verband kun je:
 - vooroordelen en stereotypen herkennen,
 - het verband tussen vooroordelen en discriminatie verklaren,
 - oorzaken van discriminatie noemen en de gevolgen herkennen/beschrijven, die discriminatie heeft voor individuen en groepen in de samenleving,
 - mogelijkheden beschrijven, die de overheid en organisaties hebben om op effectieve wijze vooroordelen en discriminatie tegemoet te treden en te voorkomen,
 - verwoorden hoe je zelf en anderen uitingen van vooroordelen en discriminatie tegemoet kunnen treden vanuit het beginsel van gelijkwaardigheid en respect.

Massamedia

Je kunt:

1. de betekenis van massamedia voor de samenleving herkennen en beschrijven.
In dat verband kun je:
 - onderscheid maken in verschillende soorten massamedia,
 - beschrijven welke functies massamedia vervullen,
 - voorbeelden herkennen/noemen van terreinen waarop massamedia een centrale rol spelen zoals democratische besluitvorming, cultuuroverdracht, vrijetijdsbesteding,
 - uitleggen welke gevolgen technologische ontwikkelingen op (interactieve) massamedia hebben,
 2. factoren en ontwikkelingen herkennen en noemen, die van invloed zijn op inhoud en programmering van massamedia.
In dat verband kun je:
 - herkennen/uitleggen dat het overheidsbeleid stoelt op het grondwettelijke recht van vrijheid van meningsuiting en van persvrijheid en op het belang van pluriformiteit van de pers voor de democratie,
 - herkennen welke invloed commerciële belangen kunnen hebben op de informatievoorziening, inhoud en programmering van de media,
 - verschillen in doelstellingen, financiering en programmering herkennen en uitleggen tussen (en binnen) publieke omroeporganisaties en commerciële omroeporganisaties,
 3. nieuwsvoorziening beoordelen.
In dat verband kun je:
 - uitleggen dat de nieuwsvoorziening in de media het resultaat is van selectieprocessen,
 - verschillende (vormen van) berichtgeving vergelijken met betrekking tot de vraag of deze meer of minder objectief (zijn) is,
 4. beargumenteren in hoeverre er sprake is van beïnvloeding door massamedia.
In dat verband kun je:
 - in voorbeelden de rol herkennen, die media kunnen vervullen bij beeldvorming waaronder vooroordelen en stereotypen, en bij de overdracht van waarden en normen,
 - uitspraken over de vraag in hoeverre massamedia mensen kunnen beïnvloeden, in verband brengen met de belangrijkste theorieën hierover,
 - de agendafunctie van massamedia herkennen en verduidelijken in voorbeelden,
 - uitleggen dat media (op het gebied van amusement) een beeld van de werkelijkheid presenteren en niet de werkelijkheid, informatie vergelijken die gegeven wordt door verschillende media.
- In dat verband kan hij/zij verschillen herkennen in
- doelgroep zoals sociale klasse, opleidingsniveau lezers,
 - inhoud, zoals aandacht voor *human interest*, beleidsontwikkelingen,
 - amusement,
 - vorm,
 - identiteit of levensbeschouwing.

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

cvte.nl

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

Toetsen primair onderwijs: doorstroomtoetsen en leerlingvolgsystemen. Vergelijkbaarheid van doorstroomtoetsresultaten en kwaliteitsbewaking van doorstroomtoetsen en leerlingvolgsystemen.
Cvtetoetsenpo.nl

Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs.
Examenblad.nl

Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen.
Staatsexamensvo.nl

Centrale examens middelbaar beroeps- onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma.
Examenbladmbo.nl

Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding.
Staatsexamensnt2.nl